

AVSTRALIJA

Avstralija je najmanjša, najbolj sušna in najbolj ravna celina na Zemlji. Leži pod ekvatorjem, na južni polobli. Ima 4 nenaseljene puščave in rdeče ravnine, medtem ko večina prebivalcev živi v rodovitnem vzhodnem nižavju. Na severu je tropski pas, gore na jugovzhodu pa pokriva snežna odeja. Je dežela neverjetne flore in favne, pa tudi dežela uničujočih požarov, poplav in suš, ki lahko trajajo tudi več let.

Poleg edinstvenega živalskega sveta in evkaliptov se lahko pohvali tudi z največjim koralnim grebenom na svetu- Velikim koralnim grebenom, ki je dolg kar 2000 km. Velika znamenitost je tudi Ayers rock, največji monolit na svetu.

Nekdaj je bila matična dežela Avstr. Anglija in zato prebivalci še vedno vozijo po levi in uradno govorijo angleško. Prvotni prebivalci, Aborgini, so danes le manjšina, medtem ko v Avstr. prebiva veliko priseljencev iz Evrope in Azije. Ima le 17 milijonov prebivalcev, čeprav njeno ozemlje predstavlja kar skoraj 8 milijonov km². Za primer lahko povem, da ima enako površino kot ZDA, pa le toliko prebivalcev, kot jih živi samo v Los Angelesu. Posamezni ranči pa so veliki tudi kot nekatere manjše evropske države.

Avstralija se je pred 65 milijoni let odcepila od Gondvane in se počasi pomikala proti sedANJI legi med Pacifikom in Indijskim oceanom. Že takrat je bila stara dežela. Severnovzhodna obala je ena najstarejših na planetu, starejša od 3 bilijonov let. V bližini mesta Marble bar so našli 3.4 bilijona let stare alge, ki veljajo za najstarejšo znano obliko življenja na zemlji. Ker je kontinent tako star, je dež imel milijone let časa, da je zravnal vzpetine. Tako velja Avstr. Za naravnejšo celino.

PODNEBJE

Avstralsko podnebje je podnebje nasprotij.

Notranji del (40% celine) ima vroče in suho puščavsko podnebje (manj kot 260 mm padavin na leto). Kadar se redko ulije ploha, puščava oživi- semena puščavskih rož skoraj v trenutku vzkljujejo in se razcvetijo. A voda hitro tudi izpari in cvetje uvne.

Osrednje sušno območje obdaja polsušni pas, kjer je letno 260 do 500 mm padavin (25% celine). V sušnih letih je množina padavin zelo nizka, poletna vročina s suhimi vetrovi pa izžge travnato in grmovno stepo, imenovano scrub. V takih letih se močno razredčijo ovce in govedo.

Tropsko podnebje prevladuje na severu in severovzhodu in zajema 10% celine. Tam je vse leto vroče, za najbolj vroč kraj pa velja Marble Bar, kjer je pogosto tudi 50 stopinj.

Padavine poleti prinašajo monsun. Klimatsko najbolj ugodno zmernotoplo podnebje pa je v vzhodnih, jugovzhodnih in jugozahodnih delih celine (15% ozemlja) in prav tu je zgoščeno prebivalstvo.

Kar 30% avstralskih tal predstavljajo puščave in polpuščave, 60% sušni pašniki, le 5% je gozdov in samo 6% zemlje je obdelovane.

VODNE RAZMERE

Vodne razmere so v Avstraliji zelo slabe. Le majhen del ozemlja ima rečni sistem in edini večji reki sta Murray in Darling na jugovzhodu. Večina rek ima vodo le občasno, pa še ta kmalu presahne ali se izlije v eno od slanih jezer brez odtoka. V takih razmerah pa je zelo pomembna podtalnica, ki se je pod eno tretjino celine nabrala v preteklosti, ko je celina še imela vlažnejšo klimo.

Tako Avstralija vodo pridobiva s pomočjo arteških ali subarteških vodnjakov. Pri arteških je voda pod pritiskom, subarteška pa ne in jo je zato potrebno črpati. Danes je v Avstraliji cca. 8000 arteških in preko 200.000 subarteških vodnjakov, brez katerih bi celina v večjem delu ostala popolnoma neposeljena. Vsak dan izčrpajo iz vodnjakov kar 1.500.000 m³ vode, strokovnjaki pa se strinjajo, da je vode še dovolj in ni ogrožena.

Zaradi mineralov se voda neposredno uporablja le za napajanje živine in namakanje, medtem ko jo za ljudi prej razsolijo.

KMETIJSTVO

Kljub neugodnim pogojem se Avstralija uvršča med najpomembnejše izvoznice kmetijskih pridelkov, predvsem volne, govejega mesa in pšenice. Tako je Avstralsko kmetijstvo dokaz, da se da tudi v izredno slabih naravnih pogojih razviti proizvodnjo z velikimi presežki.

Včasih so za živali skrbeli gonjači, danes pa so jih zamenjali živilski vagoni in veliki tovornjaki. Farmarji nadzorujejo svoje velike posesti z letali in avtomobili.

Na notranjem suhem območju se je uveljavila ekstenzivna ovčjereja na revnih pašnikih. Ovce se lahko prehranijo le z nekaj šopi trave, ampak kljub temu mora farma z 5 do 10000 ovcami imeti kar do 300 hektarov veliko zemljišče. Najbolj znana je zagotovo volna merino, ki jo izvažajo po celem svetu za veliko ceno.

Nekatere družinske farme na jugu se ukvarjajo tako z ovčjerejo kot tudi pridelovanjem pšenice. Pridetek je lahko v sušnih letih zelo nizek in tako bi bilo gojenje ene same kulture zelo tvegano.

Na severnih območjih z visokotravno savano pa je ekstenzivna govedoreja, ki prav tako zahteva ogromne farme. Posamezna ima kar 4000 glav govedi. S posebnimi konvoji vsako leto odvažajo živino v več sto km oddaljene klavnice, hladilnice in tovarne konzerv.

V obalnih predelih se je zaradi bližine mest razvilo predvsem sadjarstvo in živinoreja, v tropskih predelih pa gojenje sladkornega trsa.

Kljub vsem oviram danes za kmetijstvo uporabljajo kar 65% zemlje, od tega za poljedelstvo sicer le 5. Kar 50% izvoza predstavljajo volna, žita, mlečni izdelki, meso, sladkor in sadje. Delež posameznih proizvodov pa zelo niha zaradi sušnih obdobj, ki močno vplivajo na pridelavo.

Avstralci pa so tudi ribiči, sicer je ulov skromen, ampak zelo pester. Morske rake, rakce, ostrige, jastoge in tune uvažajo tudi na Japonsko in Kitajsko. V zahodnem delu imajo tudi manjši industrijo gojenih biserov.

POKRAJINSKE ENOTE

Deželo lahko razdelimo na 3 pokrajinske enote:

Avstr. ali Veliko razvodno gorovje na vzhodu, kjer vzpetine pokriva deževni gozd, njegov najvišji vrh Mount Kosciusko pa je visok 2228 m. Ob njegovem vznožju je hidroelektrični sistem Snežnega gorovja, ki oskrbuje z električnim tokom večino Avstralskih mest na jugu in skrbi za namakanje.

Osrednja ravnina je velika planjava, ki se razteza od gorovja do rdečega srca Avstralije. Ob JV robu teče Darling, najdaljša reka, ki se pridruži največjemu rečnemu sistemu, reki Murray. Darling pogosto presahne, Murray pa ima zaradi jezov HE vedno dovolj vode, s katero namaka eno najbolj donosnih območij, območje Riverina. Na SV pa tečeta 2 reki, Diamantina in Thomson-Cooper in sta pogosto brez vode. Med obdobji visokih voda pa lahko pritečeta do Eyrovega jezera, ki je največje avst. slano jezero. Leži 16 m pod morsk gladino in je najnižja točka avstr., hkrati pa tudi najbolj sušno območje- dežuje le nekajkrat v 100 letih.

Na severu so 3 puščave- Velika peščena, Gibsonova in Velika Viktorijina puščava ter pa Musgravovo in McDonnellovo gorovje.

Na jugu se razteza ravnina Nullarbor (lat. Pokrajina brez dreves), pušča iz apnenca.

ŽIVALSTVO IN RASTLINSTVO

V 65 mil. let odcepljenosti od ostalega sveta se je razvilo nekaj najredkejših vrst, ki jih ne najdemo nikjer drugje. Zaradi suše in drugih naravnih posebnosti so razvile svoje lastne značilnosti.

Najslavnejši so seveda sesalci vrečarji, ki se skotijo že v zgodnjem stadiju razvoja, nato pa najdejo zavetje v topli mamini vreči. Čeprav so za Avstralijo tako značilni, se niso razvili tu, ampak v severni Ameriki, potem pa so prodrli v južno in še preden se je Gondvana razdelila na sedanje celine, so se preselili v Avstralijo.

Najbolj znan je seveda kenguru, poznamo rdečega in sivega. Lahko doseže velikost 6 m in hitrost tudi do 60 km/h, pri čemer delajo do 12 m dolge in do 3 m visoke skoke. V naravi živijo 4 do 8 let, predvidevajo pa, da jih trenutno na celini živi kar 50 milijonov, kljub temu, da

jih imajo kmetje za škodljivce, jih streljajo tudi za hrano in da jih veliko zgubi življenje pod kolesi avtomobilov.

Druga zelo znana vrsta so koale, ki pa so precej manj pogoste kot kengurugi in jih le redko lahko vidimo v naravi. V 20. letih so jih kar 3 milijone pobili zaradi krzna, danes pa so zavarovane, živi pa jih le še okrog 300.000. Prebivajo na evkaliptih, ki so njihova edina hrana, ker pa evkalipte sekajo zaradi mestnega načina življenja, je razumljivo, da je koal vedno manj. Zmotno je prepričanje, da koale medvedje, saj to niso, poleg tega pa tudi smrdijo in so pogosto napadalne.

Ostale zanimive vrste so npr. kljunaš, čudna mešanica, saj živi v vodi kot riba, pije mleko kot sesalec in vali jajca in ima kljun kot ptica, The thorny devil, ki živi v puščavi in se prehranjuje z mravljami- naenkrat jih lahko poje kar 3000. Termiti gradijo tudi 15 m visoke termitnjake.

V severnem delu živita 2 vrsti krokodilov, slano in sladkovodni. Predvsem slanovodni je eden najhujših roparjev, velika nevarnost pa je tudi veliki beli morski pes, ki ni redkost v vodah Avstralije.

Posebnost so tudi rožnati kakaduji, ki so lahko udomačljivi. Njihove sorodnice skobčevke pa poznamo vsi. Zelo zanimive ptice so tudi kukabure, katerih čivkanje uporablja Hollywood kot zvočni efekt za oponašanje opic. Nasploh na celini prebiva kar 750 vrst ptic različnih barv in oblik.

Zelo znan je emu, ki spada med ptice tekače, ki nimajo grodnice in ne morejo leteti. Je hitrejši od konja in je skupaj s kengurugi del avstralskega grba.

Avstralija ima tudi veliko nadležnih žuželk, pajkov in strupenih kač. Taipan, najbolj strupena kača na svetu, živi v puščavi in ima dovolj strupa, da ubije 100.000 miši. Zelo strupeni sta tudi rjava in tigrasta kača, ki pa sta precej redki. Pravilo je, da so kače nenapadalne, saj je največ kačjih pikov doletelo ljudi, ki so jih želeli ubiti. Na leto je ugriznjenih 300 ljudi.

Zelo strupen je tudi the funnel web, pajek, ki živi v predmestju Sydneya. Ima rdeč hrbet in je sorodnik črne vdove. Za najbolj nevarnega pajka pa velja pajek, ki sploh ne ugrizne, ampak se skriva v motor avtomobila in tako pogosto povzroči prometne nesreče.

Na celini živi tudi 400 vrst kuščarjev, nekaterih tudi večjih od 2 m. So izredno hitri in imajo zelo močne zobe, napadejo pa največje živo bitje, ki ga vidijo in v puščavi je lahko to tudi človek.

Tudi vodno življenje le lahko precej nevarno. Nekatero plažo so celo zaprte od novembra do marca, saj so morske kače v prejšnjem stoletju ubile kar 60 ljudi.

Zelo raznoliko pa je seveda tudi rastlinstvo, saj ima Avstralija več kot 25000 rastlinskih vrst. Tako imenovani Bush je dom okoli 9000 vrst cvetnic, v tropih raste stotine različnih dreves, najbolj znan pa je seveda evkalipt. Ta uspeva tudi v suhih območjih, kjer se večina dreves posuši, saj njegove korenine segajo globoko v zemljo, ima pa tudi gumijaste liste, ki zadržujejo vodo. Skorja odbija vročino, tako da je varen tudi pred ognjem. V Avstr. uspevajo tudi antične palme, ki naj bi izhajale še iz časa dinosavrov.

Ko se je začelo preseljevanje iz Evrope, so ljudje uničile 90% živalskega in rastlinskega sveta, ostale vrste pa so zelo ogrožene, čeprav tega ni videti. Nekateri kakaduji so še zelo številni, vendar niso valili že več desetletij! K uničenju so pripomogle tudi živali, ko si jih priseljenci, ki so prihajali odvisni od zlate mrzlice, pripeljali s seboj-zajci so uničili pašnike, mačke in lisice pa so zaplenile 90% vrečarjev.

VELIKI KORALNI GREBEN:

Obsega območje, ki je veliko kot Velika Britanija in velja za najlepši naravni park na svetu. V komaj 10000 letih so se korale namnožile tako, da se dvigajo 40 m nad morskim dnom. Zoologi so našli kar nekaj 1000 vrst različnih vrst živali in bolj pester ekosistem je le še deževni gozd.

Zadnjih 25 let so greben napadle strupene morske zvezde, ki pojejo celotno koralo in pustijo le apnenec. Biologi so vložili ogromno denarja, da bi jih odpravili, a zvezde se kar naprej razmnožujejo. Tolažijo se s tem, da je koralni greben tak napad najbrž doživel že v preteklosti in ga preživel.

Drug problem pa so tudi odplake ladij, ki povečujejo stopnjo dušika v morju, s tem pa se izboljšujejo življenjski pogoji za rast rastlin, ki korale ogrožajo. Težave povzročata tudi nenadzorovan ribolov domačinov.